

Čís. 430.

Zákon ze dne 22. července 1919

o veřejných knihovnách obecních.

Z usnesení Národního shromáždění se nařizuje:

§ 1.

Na doplnění a prohloubení vzdělanosti všech vrstev obyvatelstva zřizovány buďte politickými obcemi veřejné knihovny s četbou vzdělávací naučnou i zábavnou, která má skutečnou vnitřní hodnotu.

§ 2.

V politických obcích s národnostními menšinami budiž zřízena i pro menšinu knihovna zvláštní nebo zvláštní oddělení knihovny všeobecné, když tyto menšiny vykazují aspoň 400 osob podle posledního sčítání lidu, pokud se týče, když v obcích těch je veřejná menšinová škola. Pro menšiny, nevyhovující těmto podmínkám, ale dosahující aspoň 10% všeho obyvatelstva, budiž zřízena vždy pro několik obcí knihovna společná, s poměrným příspěvkem každé zúčastněné obce. Bližší určí prováděcí nařízení. Nezřídí-li obec menšinovou knihovnu podle ustanovení tohoto zákona a prováděcího nařízení, jež k němu bude vydáno, může takovou knihovnu zřídit ministerstvo školství a národní osvěty samo na útraty obce.

Knihovny & knihovníci & čtenáři

Mezinárodní sympozium
na paměť 95 let od vydání zákona
o veřejných knihovnách
a k poctě Jana Thona

Praha

17. – 18. 4.

2014

Katedra dějin a didaktiky dějepisu
Pedagogické fakulty UK v Praze
Literární archiv Památníku národního
písemnictví v Praze
Městská knihovna v Praze
Centre français de recherche en
sciences sociales (CEFRES)

Knihovny, knihovníci a čtenáři

Mezinárodní sympozium na paměť 95 let od vydání zákona o veřejných knihovnách
a k poctě Jana Thona
Praha, 17. – 18. dubna 2014

Program

Čtvrtek 17. dubna 2014

Místo konání: Sál B. Němcové v PNP na Strahově

9:00 – 9:30 Registrace účastníků

9:30 – 9:45 Slavnostní zahájení

9:45 – 10:45 **Bibliothèques et transferts culturels: l'exemple de Strasbourg, 1538-1918**

Knihovny a kulturní přenosy: příklad Štrasburku, 1538-1918

Úvodní referát přednese **Frédéric Barbier** (École pratique des hautes études a CNRS). Simultánní tlumočení bude zajištěno.

Résumé: L'histoire des bibliothèques a très généralement été conduite sous la forme de monographies, ou de synthèses plus ou moins opératoires. Depuis quelques années, d'autres lignes d'approche sont explorées: moins l'analyse classique des contenus (la bibliométrie), que la réflexion transversale à partir d'une certaine problématique. Dans cette perspective, les apports du comparatisme semblent décisifs, parce que le comparatisme permet de mettre en perspective un certain nombre de catégories a priori perçues comme naturelles (par ex. celles de texte, d'auteur, de style, etc.). Nous nous proposons, pour une conférence introductive, d'évoquer ces différents thèmes en les illustrant à partir d'un exemple privilégié, en l'occurrence celui de Strasbourg. La conférence abordera successivement les questions de la fonction, de l'institutionnalisation et de l'ouverture des bibliothèques, puis celles de l'épistémologie et de l'identité collective. Parallèlement, cette approche permet de faire émerger un certain nombre de problèmes relatifs notamment à la chronologie européenne, et à la problématique des transferts culturels.

Shrnutí: K dějinám knihoven se obvykle přistupovalo pomocí dílčích monografií či formou někdy méně, jindy více využitelných syntéz. V posledních letech se však na tomto poli sledují i jiné přístupy, přičemž se jedná spíše o příčně vedené analýzy vycházející z konkrétní problematiky než o tradiční rozbor obsahů knihoven (bibliometrii). V tomto ohledu má rozhodující přínos komparatistika, protože díky ní lze předestřít určité kategorie, jež jsou apriorně vnímány jako samozřejmé (např. kategorii textu, autora, stylu atd.). Úvodní přednáška sympozia tato témata nejen předloží, ale dokládat je bude na výmluvném příkladu Štrasburku. Postupně se budu ptát na funkce a institucionalizace knihoven a jejich otevírání, následně se zastavím u otázky epistemologie a kolektivní identity. Tento přístup zároveň umožňuje kladení otázek souvisejících s evropskou chronologií a problematikou kulturních přenosů.

10:45 – 11:00 diskuse

11:00 – 11:15 přestávka

Katedra dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty UK v Praze
Centre français de recherche en sciences sociales (CEFRES)
Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze
Městská knihovna v Praze

Knihovny, knihovníci a čtenáři

Mezinárodní symposium na paměť 95 let od vydání zákona o veřejných knihovnách
a k poctě Jana Thona
Praha, 17. – 18. dubna 2014

11:15 – 13:05 **Instituce knihovny I** (moderátor: T. Pavlíček)

11:15 – 11:25 **Zákon o veřejných knihovnách a Jan Thon: úvodní slovo k sympoziu** (J. Pokorný, VOA ČMKOS, PedF UK)

11:25 – 11:45 **Co se četlo v Klementinu na konci 18. století?** (C. Madl, CEFRES)

Anotace: V roce 1777 se stala knihovna v Klementinu „veřejnou universitní knihovnou“. Spojily se v ní fondy z bývalých jezuitských knihoven a fondy univerzitní knihovny v Karolinu. Nově založená knihovna měla univerzitní charakter díky své sbírce knih, ale také proto, že univerzitní profesori zde měli speciální status. Veřejná byla také a to z více pohledů: vedl ji stát (tj. pražský gubernium) a byla oficiálně otevřená pro každého. V roce 1801 se c. k. bibliotekář Ungar chlubil, že knihovnu navštěvuje 300 čtenářů denně. Zachovaná kniha výpůjček pro 90. léta 18. století je jedinečný pramen, který nám umožní ověřit a upřesnit veřejný charakter knihovny, zejména její otevřenost širšímu okruhu čtenářů, návštěvnost a různorodost materiálů, které se tu četly.

11:45 – 12:05 **Když k nám dorazilo národní obrození. Antonín Marek a založení první veřejné knihovny v Turnově** (M. Fapšo, PedF UK a FF UK)

Anotace: V prosinci roku 1820 se český obrozenec "Jungmannovy školy" Antonín Marek obrátil na radnici města Turnova, aby inicioval vznik první městské knihovny a čítárny. V několikastránkovém dopise vylíčil důvody a smysl takového počínu. Tento konkrétní příklad nabízí zajímavou příležitost pro interpretaci, a to hned ve dvou rovinách. Za prvé se nabízí začlenění Markovy iniciativy do oblasti dějin knihovnictví, čtení či knihy jako takových. Takové tázání umožňuje tematizovat kontinuity a diskontinuity utváření moderní společnosti na příkladu kulturního segmentu čtení.

Druhá interpretační rovina, pro příspěvek zásadnější, se týká založení turnovské knihovny jako aktu formování moderního českého národa. Pokud bychom měli použít Hrochovu systematizaci, pak by se daly snahy Antonína Marka zařadit do tzv. fáze B, tj. do doby, kdy původně intelektuální zájem několika patriotů přerostl v národní agitaci a tedy v politický čin. A právě konfrontace Hrochovy obecné koncepce a konkrétního příkladu Turnova otevírá pole úvah a otázek k utváření novodobé národní společnosti a k možnostem jeho výkladu.

12:05 – 12:25 **Žákovská knihovna v obecném školství 2. poloviny 19. století** (V. Brožová, PedF UK)

Anotace: Příspěvek se zabývá problematikou školních žákovských knihoven, povinně nařízených zákonem o obecném školství (1869).

12:25 – 12:45 **Stvůry v provincii: Václav Chaloupecký, Jan Emler a přejímání hornouherských knihoven do správy ČSR** (M. Ducháček, Lauderovy školy při Židovské obci v Praze)

Anotace: Příspěvek se věnuje obtížím přebírání hornouherských biblioték do gesce ČSR, zejména pak okolnostem zrodu bratislavské univerzitní knihovny a snahám učinit z této instituce centrální orgán nové slovenské správy biblioték. Soustředí se přitom na spolupráci Václava Chaloupeckého, inspektora slovenských knihoven a archivů, s Janem Emlerem, kterého Chaloupecký pomohl dosadit do funkce ředitele bratislavské univerzitní knihovny.

12:45 – 13:05 diskuse

13:05 – 14:15 *přestávka na oběd*

Katedra dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty UK v Praze
Centre français de recherche en sciences sociales (CEFRES)
Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze
Městská knihovna v Praze

Knihovny, knihovníci a čtenáři

Mezinárodní symposium na paměť 95 let od vydání zákona o veřejných knihovnách
a k poctě Jana Thona
Praha, 17. – 18. dubna 2014

14:15 – 15:50 **Instituce knihovny II** (moderátor: T. Řehák)

14:15 – 14:35 **Knihovna Francouzského institutu v Praze a její místo v kultuře Prahy 20. století** (J. Hnilica, PedF UK)

Anotace: Francouzský institut byl založen v roce 1920, o deset let později slavnostně otevřel své nové prostory ve Štěpánské ulici. Tím ústav zaujal s definitivní platností specifické místo v kulturní geografii Prahy a díky následujícím dějinným zlomům se stal také ústředním místem francouzské paměti (a kulturní akce) v Československu. Tuto pozici si upevňoval v průběhu celého 20. století a drží ji dodnes.

Jedním z klíčových nástrojů činnosti institutu bylo koncipování a otevření francouzské knihovny. Ta na jedné straně „informovala“, na druhé poskytovala zprostředkovaný styk s Francií. Příspěvek se zaměří na analýzu funkcí a jejich proměn, které knihovna plnila v rámci česko-francouzských vztahů mezi lety 1920 a 1993.

14:35– 14:55 **Knihovní cenzura v ČSAV 50. letech 20. století** (A. Míšková, AVČR, PedF UK)

Anotace: Příspěvek se věnuje revizi knižních fondů v ústavech ČSAV a jejich snaze uchránit svoji literaturu před zabavením. Jedná se především o období 50. let 20. století.

14:55 – 15:15 **Knihovny v podzemí. Svěpomocná lidová knihovna Hrobka** (P. Čáslavová, ÚČL AVČR a FF MU)

Anotace: Jedna z kapitol knihy Alberta Manguela *Knihovna v noci* (2006, čes. 2009) se jmenuje „Knihovna jako přežití“. Autor ukazuje, že ani v dobách útlaku (ba právě během něj) knihy a knihovny nemizí. Již v roce 1997 publikoval David Shavit odbornou práci *Hunger for the Printed Word. Books and Libraries in the Jewish Ghettos of Nazi-Occupied Europe* a příběhem Dity Krausové spravující v Osvětimi tajnou dětskou knihovničku o osmi knihách se dokonce nedávno inspiroval Antonio G. Iturbe v románu *Osvětimská knihovnice* (2012, čes. 2013). V 50. letech 20. století zase v Československu mezi politickými vězni v pracovním táboře Bytíz obíhají knihy, tajně do tábora pašované, někdy dokonce orazítkované falešnými bramborovými razítky lágrových knihoven. Za další dvě desítky let v normalizačním Československu zahajuje v Krči provoz alternativní knihovna Jazzové sekce a v neposlední řadě na počátku 80. let vzniká nezávislá recesistická Svěpomocná lidová knihovna Hrobka, vedená vystudovanými knihovníky, manželi Olgou a Andrejem Stankovičovými.

15:15 – 15:35 **Knihovna J. Thona v Památníku národního písemnictví: Hledání klíče k interpretaci** (A. Petruželková, Knihovna PNP, ÚISK FF UK)

Anotace: Jan Thon patřil mezi nemnohé domácí knihovníky, kteří se kromě knihovnického řemesla věnovali knihovědě jako vědecké disciplině. V historii české knihovědy, která fungovala v krátkém meziválečném období podobně jako v dalších evropských zemích, se jedná o výjimečné období. Svědčí o tom založení Československé společnosti knihovědné na začátku roku 1930. Mezi zakladateli z řad následovníků Zdeněka Tobolky byl i Jan Thon, druhý docent knihovědy, který dosáhl akademické hodnosti na UK. Výroční bilancování Thonova významu je vítanou příležitostí aktualizovat současné směřování české knihovědy. Téma referátu je rovněž výzvou překročit dosavadní pozitivistickou metodologii v české knihovědě a přiblížit se k současnému interdisciplinárnímu pohledu jak v knižní kultuře, tak v historii knihy.

15:35 – 15:50 diskuse

15:50 – 16:05 přestávka

Katedra dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty UK v Praze
Centre français de recherche en sciences sociales (CEFRES)
Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze
Městská knihovna v Praze

Knihovny, knihovníci a čtenáři

Mezinárodní sympozium na paměť 95 let od vydání zákona o veřejných knihovnách
a k poctě Jana Thona
Praha, 17. – 18. dubna 2014

16:05 – 17:40 Knihovníci a jejich osudy (moderátor: M. Sekera)

16:05 – 16:25 **František Hrubín - básník v knihovně** (Renata Ferklová, Literární archiv PNP)

Anotace: Příspěvek vychází především z pramenného materiálu, obsaženého ve fondu Františka Hrubína a ve fondech dalších osobností, uložených v LA PNP. Pokouší se zmapovat Hrubínovo knihovnické zaměstnání, všední pracovní život pražské Ústřední knihovny i básnickovy vztahy a spolupráci s pracovníky knihovny nejen ve 30. letech a 1. pol. 40. let 20. století, ale i jejich případné pokračování v době, kdy byl František Hrubín spisovatelem z povolání.

16:25 – 16:45 **Jiří Mahen v síti** (L. Nivnická, Knihovna J. Mahena v Brně)

Anotace: S Mahenem v síti - mnoho lidí dnes pohlíží na Jiřího Mahena (pokud ho vůbec zná) jako na sice výraznou osobnost prvorepublikového kulturního života, leč pro dnešek již poněkud nezajímavou. V příspěvku chceme ukázat, že Mahen není zaprášená ikona, ale moderní a zábavná osobnost. Jeho dílo a myšlenky obsahují pro dnešek stále platná poselství. Ty, kdo se s nimi seznámí, snadno lapí do svých sítí, burcují k odvážným a netradičním věcem, motivují k tvorbě rozvětvených sítí kontaktů, myšlenek, nápadů, spřádání virtuálních sítí a komunikace. V této síti jsme v brněnské Mahence rádi „uvízli“ a chceme ji dál rozvíjet.

16:45 – 17:05 **Bedřich Beneš Buchlovan, známý neznámý** (R. Jančář, Knihovna B.B. Buchlovana v Uherském Hradišti)

Anotace: První část prezentace má představit osobnost Bedřicha Beneše Buchlovana ve třech jeho nejdůležitějších kulturních rovinách: spisovatele a překladatele, knihovníka, bibliofila a sběratele ex libris. Snahou je přiblížit odborné veřejnosti Bedřicha Beneše Buchlovana nejenom jako odborníka, ale zejména jako člověka, jehož osobní život nebyl úplně jednoduchý. Součástí prezentace jsou ukázky jeho knižních značek, ex libris a bibliofilii. Druhá část prezentace se zabývá přesahem Bedřicha Beneše Buchlovana do současnosti (přejmenování uherskohradištské knihovny, která od roku 1992 nese jeho jméno) a aktivity s jeho odkazem spojené.

17:05 – 17:25 **Ve všech těchto případech nikomu neoznámil, kam jde, aneb Nezpracované osobní fondy knihovníků v Literárním archivu PNP** (Miloš Sládek, Literární archiv PNP)

Anotace: V Literárním archivu Památníku národního písemnictví /při případném překladu: PNP=Muzeum české literatury/ jsou uloženy desítky osobních fondů knihovníků z pražských a brněnských univerzitních a městských knihoven, objevují se tu i písemnosti bibliotekářů parlamentních, ministerských, ale i zaměstnanců relativně menších městských knihoven. Mimo větší badatelskou pozornost dosud zůstávaly písemnosti knihovníků muzejních, tedy zaměstnanců Národního muzea či dříve Muzea Království českého, které jsou s výjimkou fondů Václava Hanky a Čenka Zírta dosud nezpracované a mnohdy i zcela neuspořádané. Příspěvek chce po krátkém úvodu stručně seznámit zejména s některými písemnostmi Jana Emlera, Miloslava Novotného, Adolfa Patery, Václava Řezníčka, Josefa Volfa a A. J. Vrtátka i upozornit na některé poněkud kuriózní archiválie ze sbírek PNP.

17:25 – 17:40 diskuse

17:45 Zakončení

Katedra dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty UK v Praze
Centre français de recherche en sciences sociales (CEFRES)
Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze
Městská knihovna v Praze

Knihovny, knihovníci a čtenáři

Mezinárodní symposium na paměť 95 let od vydání zákona o veřejných knihovnách
a k poctě Jana Thona
Praha, 17. – 18. dubna 2014

Pátek 18. dubna 2014

Místo konání: Městská knihovna v Praze, Malý sál

8:30 – 9:00 Registrace účastníků

9:00 – 9:20 **Přivítání a úvodní slovo** (T. Řehák, M. Losíková, MK v Praze)

Anotace: Úvodní slovo stručně pojedná o vzniku knihovny v roce 1891, jejím rozvoji a o rozšiřování služeb za prvního ředitele, Antonína Sovy. Pak o dalším vývoji a o stavbě budovy Ústřední knihovny za Jana Thona, druhého ředitele knihovny. Mluvené slovo bude doplněno archivními fotografiemi z fondů Městské knihovny v Praze.

9:25 – 10:15 **Proměny (výchovy ke) čtenářství** (moderátor: V. Richter)

Diskusní panel:

Jiří Trávníček (ÚČL AVČR)

Irena Prázová (FSV UK)

Radka Wildová (PedF UK)

Daniel Dočekal

10:15– 10:30 *přestávka*

10:30 – 12:35 **Knihovny a edukace:dnes a zítra** (moderátor: J. Štěrbová)

10:30 – 11:00 **Aktuální podoba podpory čtenářství ve školním prostředí?** (I. Mikulášek, ZŠ a MŠ Dobronín)

Anotace: Cesta, kterou prošla v oblasti čtenářství od roku 2000 venkovská základní škola. Proměna cesty žáka za knihou na cestu knihy za žákem, role učitele na této cestě. Motivace k aktivnímu čtenářství, čtenářské kontinuum – mapa, se kterou se neztratíme.

11:00 – 11:40 **Nové výzvy pro městské knihovny** (E. Měřínská, MK Tábor a T. Řehák, MK v Praze)

Anotace: Knihovny ve městech. Jsou samozřejmostí? Co od nich čekají čtenáři? A navštěvují je "pouze čtenáři"? Co nabízí knihovny dětem, studentům, rodinám s dětmi, seniorům a ostatním? Vejdou se do nich všichni? Co to znamená pro knihovníky? Co mají nabízet? Knihy nebo kávu? Příspěvek bude hledat odpovědi nejen na tyto otázky v největší veřejné knihovně v ČR a knihovně okresního formátu.

11:40 – 12:00 **Potenciál knihovny v obci** (Z. Houšková, NK ČR)

Anotace: Veřejnost má knihovnu stále spjatou především se zprostředkováním prezenčních či absenčních výpůjček tradičních dokumentů. Knihovna však plní, resp. může plnit v obci mnohem více funkcí v oblasti vzdělávání, kultury, relaxace, společenského života, komunitní soudržnosti, občanského uvědomění atd. Může být vším, čím obec chce, aby byla. Dokazují to příklady z Česka i zahraničí.

Katedra dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty UK v Praze
Centre français de recherche en sciences sociales (CEFRES)
Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze
Městská knihovna v Praze

Knihovny, knihovníci a čtenáři

Mezinárodní symposium na paměť 95 let od vydání zákona o veřejných knihovnách
a k poctě Jana Thona
Praha, 17. – 18. dubna 2014

12:00 – 12:20 **Vzdělávací aktivity v Knihovně na Křižovatce** (M. Krčál, J. Skládaná, K. Rovná KISK MU Brno)

Anotace: V příspěvku budou představeny vzdělávací aktivity, které knihovna připravuje pro žáky okolních základních škol. V první části popíše Jana Skládaná práci s dětmi ze ZŠ Křídlovická a věnovat se bude zejména akci Země světa. V druhé části představí Kateřina Rovná své zkušenosti se žáky se specifickými vzdělávacími potřebami ze ZŠ Vídeňská. Zmíněny budou také problémy, které žáci a garant projektu museli při vzdělávacích akcích řešit. V závěru bude nastíněna budoucnost knihovny a možnost spolupráce jiných knihoven s Křižovatkou tak, aby se postupně stala i jejich experimentální laboratoří.

12:20 – 12:35 diskuse

12:35 – 13:30 přestávka na oběd

13:30 – 15:00 **Knihovny a knihovníci: dnes a zítra** (moderátor: J. Pokorný)

13:30 – 13:50 **Koncepce rozvoje knihoven ČR na léta 2011 – 2015** (V. Richter, NK ČR)

Anotace: Příspěvek charakterizuje hlavní trendy rozvoje systému knihoven a jejich služeb, jak jsou prezentovány ve strategickém materiálu „Koncepce rozvoje knihoven v ČR na léta 2011 až 2015“, který byl v lednu 2012 schválen vládou ČR.

13:50 – 14:10 **Knihovnictví: pojmy, identita, prestiž** (P. Škyřík, KISK MU Brno)

Anotace: Cílem příspěvku je zamyslet se nad tím, jak je v kurikulu našeho oboru Informační studia a knihovnictví reflektována a akcentována problematika základní terminologie, teoretických modelů a knihovnických osobností, a jak tyto pojmy souvisí s oborovou identitou a prestiží.

14:10 – 14:30 **Informační vzdělávání ve veřejných knihovnách** (V. Peslerová, KK Vysočiny, IVU SDRUK)

Anotace: Odborná sekce Informační vzdělávání uživatelů (IVU) vznikla při Sdružení knihoven ČR (SDRUK) v květnu 2009. Od té doby řeší intenzivně otázky spojené s inovací, možná lépe řečeno, se změnami v zajišťování informačního vzdělávání uživatelů veřejných knihoven. V současné době připravuje metodický materiál nejen pro knihovníky, který se týká implementace informačního vzdělávání do výuky a práce s dětmi i dospělými nejen v knihovnách. Co je vlastně informační vzdělávání a co je jeho obsahem? Jak informačně vzdělávat? A jak na tomto poli spolupracují (mohou spolupracovat) knihovny a školy?

14:30 – 14:50 **Od Muzea knihy k Muzeu komunikace** (M. Sekera, KNM)

Anotace: Na konci roku 2014 uzavře Národní muzeum expozici věnovanou vývoji knižní kultury, kterou od roku 1957 provozovalo ve Žďáru nad Sázavou. Od tehdejšího konceptu Bohumíra Lifky nebylo Muzeum knihy až do současnosti výrazně změněno. Jaké jsou známé i neznámé alternativy náhrady za tento druh muzejního sdělení, které zvláště školy s povděkem oceňovaly? Pro Národní muzeum jsou nyní hlavní prioritou nové expozice v jeho historické budově. Přesto je nutné připravit nový koncept, ale už nikoli jen pro dějiny knižní kultury, ale také pro další druhy lidské komunikace. Referát představí výchozí model virtuálního muzea komunikace.

14:50 – 15:00 diskuse

15:00 Zakončení

Katedra dějin a didaktiky dějepisu Pedagogické fakulty UK v Praze
Centre français de recherche en sciences sociales (CEFRES)
Literární archiv Památníku národního písemnictví v Praze
Městská knihovna v Praze